

23.9.2025

EOAK/5902/2024

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Länsi-Suomen syyttäjälaitoksen aluesyyttäjän menettelyä syyteharkinnassa. Arvostelu kohdistui syyteharkintaan käytettyyn aikaan, jonka aikana epäillyn rikoksen syyteoikeus vanhentui.

Kantelun ja sen liitteiden mukaan kantelija oli ollut asianomistajana esitutkinnassa olleessa, 8.9.2022 tapahtuneeksi epäillyssä seksuaalisessa ahdistelussa (- - -). Poliisilta saatujen tietojen mukaan asia toimitettiin syyttäjälle syyteharkintaan 10.07.2023. Aluesyyttäjä teki asiassa päätöksen syyttämättä jättämisestä 28.9.2024 syyteoikeuden vanhentumisen perusteella, koska syyteoikeus epäillystä rikoksesta vanhenee kahdessa vuodessa.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys aluesyyttäjältä. Lausuntonsa antoivat Länsi-Suomen syyttäjälaitoksen johtava aluesyyttäjä ja apulaisvaltakunnansyyttäjä.

Aluesyyttäjä kertoo selvityksessään tapahtumien olevan riidattomat. Rikosasia oli saapunut hänelle syyteharkintaan 10.7.2023 ja 28.9.2024 hän havaitsi syyteharkinnassaan olevia asioitaan läpi käydessään, että mainitun rikosepäilyn syyteoikeus on vanhentunut. Aluesyyttäjä teki tämän vuoksi päätöksen jättää syytteen nostamatta.

Syy siihen, että epäillyn rikoksen syyteoikeus vanheni syyteharkinnan aikana, on aluesyyttäjän mukaan hänen haastava työtilanteensa. Aluesyyttäjä kertoo, että hänellä oli päätöksentekohetkellä sekä useita vuosia ennen sitä ollut syyteharkinnassa jatkuvasti lähes 100 asiaa, joissa on säännönmukaisesti ollut mukana useita kiireellisesti käsiteltäviä asioita, koska niihin on liittynyt esimerkiksi pakkokeinoja tai nuoria asianosaisia.

Lisäksi aluesyyttäjä kertoo toimineensa viimeiset vuodet AIPA-[Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke] virastokouluttajana. Toukokuussa 2024 tapahtuneen miniAIPAn käyttöönoton vuoksi hänen työaikansa vuoden 2024 kevään, kesän ja syksyn aikana kului merkittävästi sekä hänen oman yksikkönsä työntekijöiden ohjeistamiseen järjestelmäteknisissä asioissa että neuvotteluihin sidosryhmien, lähinnä paikallisen käräjäoikeuden kanssa.

Yksikössään olleen suuren henkilöstövaihtuvuuden vuoksi aluesyyttäjä on toistuvasti viimeisten vuosien aikana sijaistanut oikeudenkäynneissä pois lähteneitä syyttäjiä ja hänelle on jaettu heiltä jääneitä syyteharkinnassa jo pitkään olleita rikosasioita.

Aluesyyttäjä kertoo usean vuoden ajan säännöllisesti tuoneensa liiallisen työkuormansa esille lähiesimiestensä eli Länsi-Suomen syyttäjäalueen yksikkönsä apulaispäällikön kanssa käydyissä kehityskeskusteluissa, yksikön kokouksissa sekä niiden ulkopuolella kahden kesken suullisesti ja viesteillä.

Johtava aluesyyttäjä toteaa lausunnossaan, että esimerkiksi vuoden 2024 alussa, jolloin ko. asia oli ollut aluesyyttäjällä syyteharkinnassa puolisen vuotta, aluesyyttäjä oli syyteharkinnassa 80 asiaa, joista 6 oli ylivuotista. Tämä ei johtavan aluesyyttäjän mukaan sinänsä ole merkittävän poikkeuksellinen ylivuotisten asioiden määrä. Kokonaisrätin määrä oli varsin suuri, mutta ei sekään poikkeuksellinen. Kuluvan vuoden aikana kokonaisrätin määrä oli noussut muutamalla asialla, mutta ylivuotisten määrä on kasvanut 21 asiaan, mikä on jo kohtuullisen suuri luku.

Lausunnossaan vielä tarkemmin perustellen johtava aluesyyttäjä toteaa, että kokonaisuutena tilastojen valossa ja aluesyyttäjän ja apulaispäälliköiden välisten sähköpostiviestiketjujen perusteella aluesyyttäjän työmäärää on pyritty helpottamaan kaikkien esimiesten toimesta vähentämällä jaettuja asioita. Johtavan aluesyyttäjän mukaan aluesyyttäjälle vuonna 2024 syyteharkintaan jaettujen asioiden määrä näyttäisi merkittävästi laskeneen edellisistä vuosista (vuonna 2022 121 asiaa- vuonna 2023 107 asiaa ja ennuste vuodelle 2024 nykytahdilla [28.11.2024] 77 asiaa). Samoin oli tilanne saapuneiden pöytäkirjojen osalta (vuonna 2022 412 pöytäkirjaa, vuonna 2023 340 pöytäkirjaa ja vuonna 2024 ennusteen mukaan loppuvuoteen mennessä nykyjakotahdilla 140 pöytäkirjaa).

Työtilanne on edellä kerrotusta huolimatta ollut johtavan aluesyyttäjän mukaan haastava johtuen ainakin osittain vuosina 2022 ja 2023 jaettuihin asioihin liitettäväksi tulleista keskimääräistä isommista pöytäkirjamääristä, mikä on johtavan aluesyyttäjän mukaan varmasti ollut omiaan heikentämään työn hallinnan tunnetta ja osaltaan myötävaikuttanut siihen, että aluesyyttäjä ei ole havainnut nyt kysymyksessä olevassa asiassa syyteoikeuden vanhentumista ajoissa.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä toteaa olevan riidatonta, että epäillyn rikoksen syyteoikeus on syyteharkinnan aikana vanhentunut. Näin ollen aluesyyttäjän päätöksenteon viivästyminen on johtanut asianomistajan näkökulmasta pysyvään oikeudenmenetykseen. Aluesyyttäjän virhe on ollut omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen. Hänellä on ollut velvollisuus seurata hänelle jaettujen asioiden kiireellisyysjärjestystä ja syyteoikeuden vanhentumisen määräaikoja.

Aluesyyttäjän menettelyä arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon hänen selvityksestään ja johtavan aluesyyttäjän lausunnosta ilmenevät seikat hänen työtilanteestaan.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Valtakunnansyyttäjän ohjeen VKS:2016:4 ”Syyttäjän tehtävien kiireellisyys ja etusijajärjestys” mukaan syyteoikeuden vanhentumista koskeva rikoslain 8 luku sisältää syyttäjän tehtävässä huomioitavia määräaikoja koskevia säännöksiä. Vaikka niiden ensisijaisena tarkoituksena ei olekaan säännellä rikosasioiden käsittelyn kiireellisyyttä, saavat ne syyteoikeuden vanhentumisen lähestyessä kiireellisyysperusteen luonteen ja velvoittavat syyttäjää asettamaan vanhentumisuhan alla olevan asian etusijalle muihin tehtäviinsä nähden.

Edelleen ohjeessa todetaan, että asian kiireellisyyden arvioinnista vastaa töiden jakamisesta yksikössä huolehtiva esimies ja jakamisen jälkeen asian käsittelijäksi määrätty syyttäjä. Syyttäjän tulee huolehtia lakisääteisten määräaikojen ja kiireellisyysperusteiden noudattamisesta riippumatta käsiteltävänä oleviin asioihin liittyvistä harkinnanvaraisista kiireellisyysperusteista. Syyttäjän on myös osaltaan huolehdittava siitä, että työtehtävien jaosta vastaavalla esimiehellä on tehtävässään tarvittavat tiedot syyttäjän hoidettavana olevien kiireelliseksi merkittyjen asioiden etenemisestä.

3.2 Arviointi

Totean, että käytettävissäni olevan selvityksen perusteella kysymyksessä olevan asian siirryttyä poliisilta syyttäjälle syyteharkintaan asiassa ei näytä olleen kohta uhkaavaa syyteoikeuden vanhentumista. Jutun saapumisesta syyttäjälle syyteoikeuden vanhentumiseen oli aikaa noin 14 kuukautta.

Syyttäjän tietien asiassa tuossa vaiheessa ei ole siten ollut rikosnimikkeestä johtuvaa syyteoikeuden uhkaavaan vanhentumiseen perustuvaa kiireellisyysperustetta, johon sen enempää töiden jakamisesta vastaavalla kuin asian syyteharkinnasta vastaavalla olisi ollut syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Saadun selvityksen mukaan aluesyyttäjä on tuonut esimiehilleen tietoon työtilanteensa ja siihen on selvitysten mukaan myös reagoitu vähentämällä jossain määrin hänen töitään.

Katson syyttäjän tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen kuuluvan sen varmistamisen, että syyteoikeus ei pääse vanhentumaan myöskään sellaisessa jutussa, jossa alkujaan – jutun tultua poliisilta syyttäjälle, mutta jota ei vielä ole otettu työn alle – on ollut riittävästi aikaa syyteharkinnalle.

Vaikka pidänkin aluesyyttäjän työmäärästä saadun selvityksen osoittavan, että osaltaan se on vaikuttanut kantelussa tarkoitettussa asiassa tapahtuneeseen syyteoikeuden vanhentumiseen, hänen olisi joka tapauksessa tullut seurata syyteharkinnassaan olevien juttujen vanhentumisuhkaa ja hänellä on ollut tähän myös mahdollisuus.

Totean syyteharkinnan aikana tapahtuneella syyteoikeuden vanhentumisella olleen se seuraus, että asianomistaja on menettänyt mahdollisuutensa käyttää asiassa omaa syyteoikeuttaan – joko yhtymällä syytteeseen siinä tapauksessa, että syyttäjä olisi nostanut asiassa syytteen tai nostamalla oman syytteen siinä tapauksessa, että syyttäjä olisi jollain lainmukaisella perusteella jättänyt syyteoikeuden vanhentumisajan puitteissa asiassa syytteen nostamatta.

Kun syyteoikeuden vanhentuminen tässä asiassa on osin johtunut johtavan aluesyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän lausuntojen perusteella myös aluesyyttäjän haastavasta työtilanteesta, pidän riittävänä kiinnittää hänen vakavaa huomiotaan syyttäjän tehtävistä ja syyteharkinnan kiireellisyysperusteista huolehtimiseen niin, ettei syyteoikeuden vanhentumista pääse tapahtumaan.

3.3 Hyvitys

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan tuota lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Kyseisessä pykälässä on erikseen tarkemmin määritelty tilanteet, joihin tuota lakia ei sovelleta. Kuitenkin esimerkiksi viranomaisen laiminlyönnistä johtuvan syyteoikeuden vanhentumisen hyvittäminen kuuluu käsitykseni mukaan Valtiokonttorin toimivaltaan.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on myös katsottu, että oikeusasiamies voi perusoikeuksien valvontatehtävänsä puitteissa tehdä perusoikeuksien loukkausten johdosta hyvitysesityksiä.

Totean, että tässä asiassa syyteharkinta on valtion viranomaisen virheestä johtuvasta syyistä viipynyt kohtuuttoman kauan niin, että epäillyn rikoksen syyteoikeus on vanhentunut. Asiassa on kantelijan kohdalla loukattu perustuslain 21 §:ssä taattua oikeutta saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä.

Korkein oikeus on tuomiossaan KKO:2011:38 katsonut, että esitutkinnan kohtuuttomasta kestosta voi sellaisenaankin aiheutua samankaltaista aineetonta vahinkoa kuin varsinaisen oikeudenkäynnin viivästymisestä. Vaatimus perus- ja ihmisoikeuksien tehokkaasta toteutumisesta puoltaa varsin vahvasti tulkintaa, jonka mukaan myös esitutkinnan kohtuuton kesto voi oikeuttaa korvaukseen vastaavalla tavalla kuin varsinaisen oikeudenkäynnin viivästyminen. Asianosaisen oikeusturvan kannalta ei ole perusteltua, että oikeus korvaukseen esitutkinnan kohtuuttoman keston perusteella riippuisi siitä, nostetaanko asiassa lopulta syyte vai ei. Korkeimman oikeuden mukaan estettä kärsimyskorvauksen tuomitsemiselle ei ole, jos esitutkinnan katsotaan kestäneen kohtuuttoman kauan.

Käsitykseni mukaan edellä lausuttu soveltuu yhtä lailla syyteharkinnan viivästymiseen.

Esitän Valtiokonttorille, että se päättää kantelijan perusoikeusloukkauksen hyvittämisestä valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain nojalla.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsitykseni menettelystä syyteharkinnassa aluesyyttäjän tietoon ja kiinnitän hänen vakavaa huomiotaan syyttäjän tehtävistä ja syyteharkinnan kiireellisyysperusteista huolehtimiseen.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Kohdassa 3.3 toteamani johdosta lähetän tämän päätökseni Valtiokonttorille ja pyydän sitä ilmoittamaan minulle viimeistään 31.12.2025, mihin toimenpiteisiin hyvitysesitykseni on johtanut.